

dr hab. Andrzej Kornaś, prof. UP
Instytut Biologii
Wydział Geograficzno-Biologiczny
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Kraków, 20 września 2015 r.

Ocena
dorobku naukowego, dydaktycznego i popularyzatorskiego
dr Elwiry Samonek-Miciuk w związku z wszczęciem postępowania
o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego prowadzonym na
Wydziale Geograficzno-Biologicznym
Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

1. Sylwetka habilitantki

Dr Elwira Samonek-Miciuk ukończyła studia wyższe na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie uzyskując w roku 1986 tytuł zawodowy magistra biologii, specjalność nauczycielska. Jej promotorem był prof. dr hab. Jan Bystrek. Stopień doktora nauk biologicznych w zakresie dydaktyki biologii uzyskała w roku 1997 na Wydziale Geograficzno-Biologicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny) na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *„Percepcja zagadnień algologicznych przez uczniów szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego”*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Wiesław Stawiński.

Karierę zawodową rozpoczęła w roku 1986. Początkowo była zatrudniona przez kilka miesięcy na stanowisku starszego technika w Katedrze Technologii Przemysłu Rolno-Spożywczego i Przechowywania Akademii Rolniczej w Lublinie (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy). Następnie podjęła zatrudnienie w Pracowni Metodyki Nauczania Biologii (obecnie Pracownia Dydaktyki Biologii i Edukacji Środowiskowej) Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie pracuje do chwili obecnej. Najpierw była zatrudniona na etacie asystenta stażysty, później asystenta, a od roku 1997 na etacie adiunkta.

2. Ocena dorobku naukowego

W swoim dorobku naukowym, według przedstawionego „Wykazu innych (nie wchodzących w skład osiągnięcia naukowego) opublikowanych prac naukowych”, dr E. Samonek-Miciuk podaje odpowiednio: 5 rozdziałów w monografiach, 42 publikacje zaklasyfikowane jako „*Publikacje naukowe recenzowane w pracach zbiorowych oraz publikacje recenzowane stanowiące twórcze prace zawodowe*”, 25 prac w recenzowanych publikacjach z tematycznych międzynarodowych oraz krajowych sympozjów i konferencji naukowych, 16 publikacji w czasopismach - w tym 3 będących na liście MNiSW oraz 18 pozycji stanowiących abstrakty i inne publikacje.

W przedstawionym wykazie Habilitantka podaje, że łącznie opublikowała 107 prac, z czego 89 stanowią publikacje oryginalne udostępnione w obiegu społecznym - 76 po doktoracie.

Zainteresowania badawcze Habilitantki są związane z dydaktyką biologii, dorobek naukowy w głównej mierze jest skoncentrowany na badaniu i analizie czynników wpływających na przebieg oraz efektywność kształcenia biologicznego i środowiskowego na różnych etapach kształcenia (II-IV) oraz na procesie modernizacji kształcenia i doskonalenia kompetencji nauczycieli biologii i przyrody do realizacji celów kształcenia, a także rozwijania aktywności poznawczej uczniów oraz ich zainteresowań przyrodniczych.

W przedstawionym wykazie opublikowanych prac naukowych zaledwie 3 zostały wydrukowane w czasopismach znajdujących się na listach MNiSW (*Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikacje w tych czasopismach*). Dwie z nich znajdują się na liście B [część B wykazu czasopism naukowych nieposiadających współczynnika wpływu impact factor (IF), poz. 523], to samo czasopismo, za które przyznaje się 5 punktów MNiSW. Trzecia publikacja została wydrukowana w czasopiśmie będącym na liście C [część C wykazu czasopism naukowych znajdujących się w bazie European Reference Index for the Humanities (ERIH), poz. 1131], za które przyznaje się 10 punktów. Taka sytuacja w sposób jednoznaczny wpływa na jakiekolwiek parametry cytacji.

Niestety osiągnięcia naukowe dr E. Samonek-Miciuk drastycznie roz mijają się z kryteriami oceny osiągnięć naukowo-badawczych osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego*). W obszarze nauk przyrodniczych, nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych oraz nauk medycznych, nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej obejmują m.in.: sumaryczny *impact factor* publikacji naukowych według listy Journal Citation

Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania; liczbę cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS); indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS). Ze względu na brak u Habilitantki prac opublikowanych w czasopiśmie posiadających współczynnik wpływu *impact factor* (IF) znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR), nie ma jakichkolwiek cytacji, a zatem brak indeksu Hirscha.

W przedstawionym wykazie opublikowanych rozdziałów w monografiach (łącznie 5 pozycji), można mieć wątpliwości w odniesieniu do ich prawidłowej klasyfikacji. Do osiągnięć naukowych i twórczych zalicza się rozdział w monografii naukowej stanowiący opracowanie naukowe o objętości, co najmniej pół arkusza wydawniczego, mam wątpliwości czy wszystkie wymienione spełniają to kryterium. Wykaz publikacji naukowych recenzowanych w pracach zbiorowych oraz publikacje recenzowane stanowiące twórcze prace zawodowe zawiera 42 pozycje, jednakże w jednej czwartej stanowią je krótkie 3-4 stronicowe opracowania. Zdecydowana większość z nich (40 artykułów) zostało opublikowanych w krajowych wydawnictwach, w tym aż 33 w dwóch czasopiśmie.

Z kolei warto jest podkreślić duże zaangażowanie Habilitantki na krajowych tematycznych i zagranicznych konferencjach, m.in. Międzynarodowej Organizacji Nauczania Przedmiotów Przyrodniczych i Technicznych (IOSTE), Europejskiego Towarzystwa ds. Badań w Zakresie Edukacji Przyrodniczej (ESERA), Konferencji Dydaktyków Biologii Szkół Wyższych - na 22 była autorem lub współautorem referatów.

Brała udział w badaniach w ramach międzynarodowych Projektów dotyczących kształcenia i doskonalenia nauczycieli biologii. W ramach Projektów Crossing Boundaries in Science Teachers Education (CROSSET) oraz Professional Reflection-Oriented Focus on Inquiry-based Learning and Education through Science (PROFILES) (7 Program Ramowy Unii Europejskiej) przeprowadziła badania nowoczesnych form kształtowania i doskonalenia umiejętności zawodowych nauczycieli przedmiotów przyrodniczych, wpływających na podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych.

W ramach Projektu CROSSNET opracowała koncepcję programu szkolenia polskich nauczycieli przedmiotów przyrodniczych w ramach wewnątrzszkolnego systemu doskonalenia (school-based in-service teachers education).

W Projekcie PROFILES opracowała propozycje kształcenia polskich nauczycieli przedmiotów przyrodniczych w celu rozwijania ich kompetencji niezbędnych w nauczaniu problemowym (inquiry-based science education) w gimnazjum.

Brała udział w międzynarodowych badaniach dotyczących znaczenia edukacji przyrodniczej dla uczniów gimnazjum (Projekt ROSE koordynowany przez Uniwersytet w Oslo). W

badaniach empirycznych prowadzonych w ramach tego projektu zweryfikowała postawy polskich uczniów w stosunku do przedmiotów przyrodniczych, ich motywację i zainteresowania odnośnie do uczenia się różnorodnych zagadnień z zakresu tych przedmiotów. W ramach Projektu BIOHEAD-CITIZEN (6 Program Ramowy UE) zajmowała się problemami dotyczącymi kształcenia biologicznego, ekologicznego w szkołach ponadpodstawowych oraz ~~poziomem zawodowych kompetencji nauczycieli przedmiotów przyrodniczych niezbędnych w~~ rozwoju społeczeństwa obywatelskiego opartego na wiedzy (knowledge-based society). W ramach tego projektu przeprowadziła badania empiryczne dotyczące wiedzy i postaw prośrodowiskowych nauczycieli.

Doceniam aktywność Habilitantki w międzynarodowych Projektach obejmujących kształcenie i doskonalenie nauczycieli biologii i aktywność związaną z wygłaszaniem referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach. Jednakże ze względu na zerową cytowalność, brak indeksu Hirscha oraz brak liczących się publikacji na forum międzynarodowym całość osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki oceniam negatywnie.

3. Ocena osiągnięcia naukowego zgłoszonego, jako przedmiot postępowania habilitacyjnego

Jako swoje osiągnięcie naukowe dr E. Samonek-Miciuk przedstawiła monografię pt. „*Stosunek uczniów gimnazjum do środowiska przyrodniczego*” opublikowaną w 2013 r. przez Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Recenzentami tego opracowania byli: prof. dr hab. Wiesław Stawiński oraz dr hab. Ilona Żeber-Dzikowska. Opracowanie liczy 208 stron i składa się z Wstępu i 7 głównych rozdziałów tj.: Środowisko przyrodnicze jako priorytet edukacyjny w skali globalnej, Koncepcja kształcenia środowiskowego dla rozwoju zrównoważonego w gimnazjum, System pojęć i stan wiedzy z zakresu podjętej problematyki badań własnych, Uwarunkowania efektywności edukacji środowiskowej w szkole, Założenia metodologiczne i organizacja badań własnych, Wyniki badań, Dyskusja wyników i Wnioski. Oddzielną sekcję stanowią: Podsumowanie (w języku polskim i angielskim), Literatura, Załączniki i Spis tabel oraz Spis wykresów (w języku polskim i angielskim). We Wstępie Autorka wyjaśnia rozumienie terminu „środowisko przyrodnicze”, opisuje zawartość poszczególnych rozdziałów i przedstawia cel pracy oraz grupę odbiorców opracowania. W rozdziale pierwszym edukację środowiskową przedstawiono, jako priorytet edukacyjny w skali światowej z uwzględnieniem kierunków i strategii wynikających z międzynarodowych rozporządzeń w tym zakresie. W rozdziale drugim

scharakteryzowano koncepcje edukacji środowiskowej na III etapie kształcenia (gimnazjum) w polskim systemie. Kształtowanie się stosunku uczniów gimnazjum do otaczającej rzeczywistości przyrodniczej zawarto w rozdziale trzecim, tu również dokonano przeglądu badań krajowych i międzynarodowych dotyczących zakresu tematycznego przeprowadzonych badań. W czwartym rozdziale scharakteryzowano czynniki determinujące skuteczność edukacji środowiskowej na podstawie przeglądu literatury. Założenia metodologiczne i organizację badań własnych zawarto w rozdziale piątym, a w szóstym przedstawiono ich wyniki. W ostatnim, siódmym rozdziale zamieszczono dyskusję wyników oraz wnioski z badań.

Celem przeprowadzonych badań było określenie stosunku młodzieży kończącej szkoły gimnazjalne z województwa lubelskiego do środowiska przyrodniczego. Dokonano analizy i porównania uzyskanych wyników w grupie uczniów zróżnicowanych ze względu na płeć oraz w grupie młodzieży z miasta i ze wsi. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz wykorzystano ankietę, jako technikę sondażową, uzyskane wyniki poddano analizie metodami statystycznymi.

Generalny wniosek Autorki wynikający z przeprowadzonych badań sformułowano następująco: stosunek uczniów gimnazjum z województwa lubelskiego do środowiska przyrodniczego, określony na podstawie ich zainteresowań, siły przekonań oraz deklarowanej częstotliwości przykładowego działania na jego rzecz (segregowanie odpadów), jest słabo pozytywny. Autorka stwierdza, że świadomość środowiskowa badanej młodzieży pozostaje na przeciętnym poziomie, brak jest znaczących różnic dotyczących stosunku do świata przyrody w grupie badanych uczniów zróżnicowanych na płeć oraz miejsce zamieszkania (miasto, wieś). Habilitantka konstatuje również, że prezentowany przez uczniów stosunek do środowiska przyrodniczego wskazuje na niewystarczający poziom realizacji zadań dydaktycznych przez szkołę, istotnych z punktu widzenia edukacji środowiskowej dla rozwoju zrównoważonego.

Przeprowadzone badania miały charakter diagnostyczny i stanowią punkt wyjścia do szeroko zakrojonych dalszych badań umożliwiających uzyskanie pełnego obrazu uczniów gimnazjum w kontekście ich stosunku do otaczającej rzeczywistości przyrodniczej na tle szkolnych uwarunkowań determinujących efektywność edukacji środowiskowej.

Monografia ta jest ważnym opracowaniem z zakresu dydaktyki biologii. Posiada znaczenie praktyczne dla osób reprezentujących placówki oświatowe i instytucje związane z systemem edukacji, odpowiedzialne za efektywność kształcenia środowiskowego młodzieży w Polsce, a w szczególności z województwa lubelskiego. Stanowi również opracowanie przydatne dla

dydaktyków szkół wyższych przygotowujących kadry nauczycielskie do prowadzenia edukacji środowiskowej. Ponadto wnioski wynikające z przeprowadzonych badań mogą być użyteczne dla nauczycieli podejmujących się realizacji zagadnień z zakresu kształcenia środowiskowego.

Moim zdaniem jest to opracowanie z zakresu dydaktyki biologii, nie wnoszące jednak wiedzy z obszaru nauk przyrodniczych w dziedzinie nauk biologicznych w dyscyplinie biologia, a ta jest przedmiotem postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

4. Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Cała kariera zawodowa dr E. Samonek-Miciuk jest związana z pracą w Pracowni Metodyki Nauczania Biologii (obecnie Pracownia Dydaktyki Biologii i Edukacji Środowiskowej) Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W ramach swojego pensum dydaktycznego prowadziła zajęcia na studiach I i II stopnia oraz podyplomowych w ramach przedmiotów obejmujących głównie treści z zakresu szeroko rozumianej dydaktyki biologii i przyrody (dydaktyka biologii, dydaktyczne podstawy nauczania treści przyrodniczych, edukacja ekologiczna w praktyce szkolnej, dydaktyka przyrody, metodyka szkolnych zajęć terenowych, zajęcia terenowe z biologii, metodyka międzyprzedmiotowych ścieżek edukacyjnych, bezpieczeństwo w szkole, obserwacje terenowe w kształceniu przyrodniczym, technologia informacyjna w nauczaniu).

Uczestniczyła w programach międzynarodowych i krajowych. W ramach 6 Programu Ramowego Unii Europejskiej (CITIZENS-2 CIT2-CT-2004-506015; 2004-2008), była koordynatorem polskiej części projektu (*Edukacja biologiczna i zdrowotna dla lepszego obywatelstwa*). Była wykonawcą w następujących projektach: TEMPUS STEP (JEP 12224; 1997-2000) (*Program kształcenia nauczycieli przedmiotów przyrodniczych*), koordynowanym przez UMCS w Lublinie; w międzynarodowym projekcie „Ustawiczny rozwój profesjonalny nauczycieli przedmiotów przyrodniczych” (Socrates-Comenius 11401094-00-290516 EURCURR05-37); w międzynarodowym projekcie „*Relevance of Science Education (ROSE)*” (2003-2006); w międzynarodowym projekcie “*Crossing Boundaries in Science Teachers Education (CROSSNET)*” (2006-2009). W ramach 7 Programu Ramowego Unii Europejskiej (SIS-CT-2010-266589; 2010-2014) była wykonawcą w projekcie „*Profesjonalne oparte na refleksji podejście do uczenia się przez odkrywanie i edukacji z wykorzystaniem nauk Przyrodniczych*”. Koordynowała 2 projekty badawcze “*Obszary chronione w formalnej edukacji przyrodniczej i prośrodowiskowej na przykładzie Nadwieprzańskiego Parku*

Krajobrazowego” realizowane w latach 1997-98 i 1998-99 (dwa granty badawcze Prorektora UMCS ds. Nauki i Badań; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie).

Była członkiem komitetów organizacyjnych i naukowych międzynarodowych i krajowych konferencji dydaktycznych (IX i XV Konferencji Dydaktyków Biologii Szkół Wyższych, XI Sympozjum IOSTE [Międzynarodowej Organizacji ds. Nauczania Przedmiotów Przyrodniczych i Technicznych], II Europejskiej Konferencji Kształcenia Przyrodniczego i Technicznego w Szkole Podstawowej).

Była członkiem komitetu redakcyjnego dwóch czasopism: *Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education* (czasopismo poświęcone kształceniu matematycznemu, przyrodniczemu i technicznemu Eurazji) i *International Journal of Environmental and Science Education* (międzynarodowe czasopismo poświęcone kształceniu środowiskowemu i przyrodniczemu). Wykonywała recenzje na zlecenie tego czasopisma, a także była redaktorem naukowym i recenzentem w czasopiśmie „Edukacja przyrodnicza w szkole”. ~~Żadne z wymienionych czasopism nie znajduje się na listach MNiSW (Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikacje w tych czasopismach).~~

Odbyła liczne, krótkie wyjazdy do ośrodków zagranicznych. Brak jest jednak podanego celu tych wyjazdów i wymiernych efektów, stąd trudno ocenić osiągnięcia w tym zakresie.

Nie znajduję informacji dotyczącej liczby wypromowanych prac magisterskich i licencjackich, co z pewnością miało miejsce, biorąc pod uwagę pełnione stanowisko i długi okres zatrudnienia.

Jest członkiem międzynarodowych i krajowych organizacji i towarzystw naukowych zajmujących się dydaktyką biologii i przyrody: International Organization for Science and Technology Education (Międzynarodowa Organizacja ds. Kształcenia Przyrodniczego i Technicznego), European Science Education Researchers Association (Europejskie Towarzystwo ds. Badań w zakresie Edukacji Przyrodniczej), Sekcja Dydaktyki Biologii Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika.

Osiągnięcia dydaktyczne oraz związane z popularyzacją nauki obejmujące m.in. opracowywanie programów kształcenia i ścieżek dydaktycznych, prowadzenie zajęć o tematyce przyrodniczej i szkoleń dla nauczycieli, a także współpracę z nauczycielami, oceniam bardzo wysoko. Na opracowanie programu kształcenia i organizacji Nauczycielskich Studiów Podyplomowych „Nauczanie przyrody na II etapie kształcenia” otrzymała 4 granty Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Jest członkiem w zespołach eksperckich, m.in. Rzecznikiem Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. oceny podręczników szkolnych z biologii i przyrody. Z racji pełnienia tej funkcji wykonała 10 recenzji podręczników szkolnych z biologii i przyrody oraz innych materiałów edukacyjnych. Recenzowała i była konsultantem językowym publikacji z zakresu edukacji ekologicznej dla młodzieży szkolnej.

~~Podsumowując, działalność dydaktyczną i popularyzatorską dr E. Samonek-Miciuk oceniam bardzo wysoko. Jest to aktywność prowadzona na solidnym merytorycznym poziomie, wykonywana z pełnym zaangażowaniem ze strony Habilitantki. Gdyby w przypadku oceny habilitacyjnej tylko tego typu działalność była brana pod uwagę moja opinia z pewnością byłaby pozytywna.~~

Wniosek końcowy

~~Doceniam wysoki poziom działalności organizacyjno-dydaktycznej Habilitantki i wkład w rozwój dydaktyki biologii w Polsce. Po szczegółowym zapoznaniu się z dokumentacją dotyczącą dorobku naukowego oraz przedstawioną monografią stanowiącą osiągnięcie naukowe będące przedmiotem postępowania habilitacyjnego dr Elwiry Samonek-Miciuk stwierdzam, że nie spełniają one wymogów stawianych kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w obszarze nauk przyrodniczych w dziedzinie nauk biologicznych w dyscyplinie biologia, a w szczególności nie spełniają warunków określonych w §3 pkt. 5a oraz §4 pkt. 3, 4 i 5 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, wobec tego moja ocena jest negatywna.~~

dr hab. Andrzej Kornaś, prof UP